

Gabriela RADU
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Metafora călătoriei în *Liber Manualis*

Abstract: (Journey metaphor in Dhuoda's *Liber Manualis*) Among the distinct symbols of the Medieval Period, the journey has nevertheless, an important role. The *life-journey* analogy is present in all the Western European cultures during the Middle Ages and appears in various types of writing. The paraenetic literature is no exception, especially because its educative purpose that is fulfilled using the metaphor. Dhuoda, the author of a book of advices – a literary genre extensively used during the Middle Ages – does not ignore the most profound significance of the conceptual metaphor – *life is a journey* – and thoroughly exploits its visual component. The present paper analyses the metaphors used in *Liber Manualis* that exploit the imagistic substrate of the journey as “manifestations of conceptual metaphors” (Kövecses 2010, 7).

Keywords: path, journey, conceptual metaphor, terminology, *Liber Manualis*

Rezumat: Între simbolurile distincte ale medievalității, călătoria deține neîndoiește, un rol însemnat. Analogia *călătorie-viață* este prevalentă în culturile medievale vest-europene, fiind prezentă în aproape toate tipurile de scrieri. Literatura parenetică nu face abstracție, cu atât mai mult cu cât, principala funcție pe care o deține metafora în cărțile de sfaturi este, firește, de ordin educativ. Duoda, autoarea unei cărți din seria scrierilor didactice – gen literar mult practicat în Evul Mediu – nu ignoră semnificațiile cele mai profunde ale metaforei conceptuale *viața este o călătorie* – și prelucrează cu stăruință țesătura imagistică a acesteia. Ca „manifestări ale metaforelor conceptuale” (Kövecses 2010, 7), expresiile lingvistice care configurează o schemă imagistică a călătoriei în *Liber Manualis* constituie obiectul analizei din lucrarea de față.

Cuvinte-cheie: cale, călătorie, metaforă conceptuală, terminologie, *Liber Manualis*

Între simbolurile distincte ale medievalității, *călătoria* deține, neîndoiește, un rol însemnat. Analogia *călătorie-viață* este prevalentă în culturile medievale vest-europene, fiind prezentă în aproape toate tipurile de scrieri. Literatura parenetică nu o ignoră, cu atât mai mult cu cât, principala funcție pe care o deține metafora în cărțile de sfaturi este, firește, de ordin educativ. Duoda, autoarea unei cărți din seria scrierilor didactice – gen literar mult practicat în Evul Mediu – nu ignoră semnificațiile cele mai profunde ale metaforei conceptuale a călătoriei – *viața este o călătorie* – și prelucrează cu stăruință țesătura imagistică a acesteia. În lucrarea de față ne propunem să analizăm exemple textuale în care universul călătoriei devine sursă imagistică spre care se orientează creația metaforică din lucrarea medievală *Liber Manualis* și în ce măsură expresiile metaforice lingvistice existente în text dezvăluie existența metaforei conceptuale *viața este o călătorie*.

Printre primii lingviști care au revoluționat teoria metaforei se află autorii lucrării *Metaphors We Live By* (1980), George Lakoff și Mark Johnson. Contribuția lor majoră constă în teoria că metafora nu este un fenomen exclusiv lingvistic, ci unul cu multiple fațete ce implică nu doar limbajul, ci și sistemul nostru conceptual. Potrivit celor doi

autori, metaforele sunt structuri conceptuale, adică metafore conceptuale. „Metaphor is for most people a [...] rhetorical flourish – a matter of extraordinary rather than ordinary language. Moreover, metaphor is typically viewed as characteristic of language alone, a matter of words rather than thought and action. [...] We have found, on the contrary, that metaphor is pervasive in everyday life, not just in language, but in thought and action.” (Lakoff, Johnson 1980/2003, 3). Funcția metaforei conceptuale este, potrivit autorilor, aceea de a produce conținuturi metaforice noi prin transpunerea structurii schematic – imagistice (*mapping*) a unui conținut experiențial de la un *domeniu-sursă* la un *domeniu-țintă*, realizarea conexiunii dintre cele două domenii fiind determinată de elaborarea metaforică a structurilor schematic-imagistice preconceptuale.

Adept al viziunii cognitive (detășându-se în anumite privințe de ideile susținute de Lakoff și Johnson), cercetătorul maghiar Zoltan Kövecses aderă la teoria conform căreia metafora conceptuală (diferită de expresiile metaforice care reprezintă realizări lingvistice sau manifestări ale metaforelor conceptuale) constă într-un *domeniu-sursă* (acestea sunt mai concrete, mai clar conturate decât domeniile țintă) și un *domeniu-țintă* (domeniile-țintă tind să fie mai abstracte și mai puțin conturate) și, de asemenea, într-un set de corespondențe sau transpuneri (*mappings*) între acestea. Altfel spus, elementele conceptuale constituente ale *domeniului sursă* corespund elementelor constitutive ale *domeniului-țintă*. Dintre cele două domenii care participă la constituirea metaforei conceptuale, *domeniul-sursă* este domeniul conceptual din care sunt extrase expresiile metaforice pentru a înțelege alt domeniu conceptual iar *domeniul țintă* este domeniul conceptual care se urmărește a fi desemnat (Kövecses 2010, 4). Natura relației dintre metafora conceptuală și expresia metaforică lingvistică constă în faptul că expresiile lingvistice (i.e., moduri de a vorbi) explică sau sunt manifestări ale metaforelor conceptuale (i.e., moduri de a gândi), altfel spus, expresiile metaforice lingvistice dezvăluie existența metaforei conceptuale. (Kövecses 2010, 7) Alături de corpul omenesc, sănătate și boală, animale, plantele, lumină și întuneric etc., Kövecses (2010, 28) include¹ în *domeniile sursă*, mișcarea și direcția, iar în *domeniile țintă*, pe lângă emoție, dorință, moralitate, societate, religie, politică, relații umane, evenimente, autorul menționează viața și moartea.

Conceptualizarea metaforică a vieții și a morții este comună și limbajului de fiecare zi, și operelor literare (Kövecses 2010, 26), *Liber Manualis* numărându-se printre acestea din urmă. Document valoros, nu doar ca sursă de cunoaștere istorică a perioadei carolingiene², dar, mai ales, ca mărturie a standardelor de educație dobândite de o femeie din societatea Evului Mediu timpuriu, *Liber Manualis*³ a fost identificat de către însăși

¹ Metaphor lists and dictionaries recommended by Kövecses (Kövecses 2010: 30) are: George Lakoff, Jane Espenson, and Adel Goldberg. (1989). *Master Metaphor List* (<http://araw.mede.uic.edu/~alansz/metaphor/METAPHORLIST.pdf>), Andrew Goatly. (2002–2005). *Metalude* (<http://www.ln.edu.hk/le/cwd/project01/web/home.html>), Alice Deignan. (1995). Collins Cobuild metaphor dictionary J. I. Rodale. The Phrase Finder Dictionary of Everyday English Metaphors, Elyse Sommer with Dorrie Weiss. (1996). *Metaphors Dictionary Roget's Thesaurus*.

² Perioada dintre anul 800 până la anul 962, în timpul existenței dinastiei carolingiene și a Imperiului franc (integral sau divizat în trei părți) până la instituirea Sfântului Imperiu Roman, odată cu încoronarea lui Otto I ca împărat romano-german în anul 962.

³ *Liber Manualis* a fost editat de Pierre Riché (ed.), Bernard de Vregille și Claude Mondésert (trad.): *Dhuoda: Manuel pour mon Fils*. Sources Chrétiennes 225. Paris, 1975. În această lucrare, traducerea

autoarea lui, Duoda, cu o oglindă (*speculum*), în fapt, un îndreptar de conduită destinat fiului cel mare, Wilhelm. Manifestări lingvistice ale metaforei conceptuale *viața e o călătorie*, expresiile metaforice care o dezvăluie sunt decelabile în textul Duodei, omul medieval fiind, prin vocație, un *homo viator*; „mereu pe drumuri pe pământ și în viață, ce nu sunt decât spațiile-timp efemere ale destinului în care el merge, după propriile-i alegeri, fie spre viață, fie spre moarte, pe vecie.” (Le Goff 1999, 10).

Domeniul călătoriei deține una dintre cele mai bine configurate scheme imagistice (deja detaliat descrisă în literatura cognitiv-semantică⁴) – *schema cărării*. Structura de bază a acesteia, arată Olaf Jakel (Jakel 2002, 24) este una simplă: presupune un *punct de plecare* sau o sursă a mișcării, *traversarea cărării* și *punctul terminus* ca țel final (SOURCE-PATH-GOAL schema). Pe larg, această structură de bază include următoarele aspecte: mișcarea înainte, progresarea într-o direcție certă, parcurgerea distanței și viteza de mișcare, punctele spațiale, reperatele, intersecțiile sau răspântiile, obstacolele pe care călătorii le pot întâlni în calea lor.

În contextul specific al Bibliei, notează Jakel (Jakel 2002, 24), metafora călătoriei trasează o dihotomie clară între două moduri de viață: cea bună, morală și cea rea, imorală, întrucât, „în funcție de epoci, creștinătatea medievală va insista fie asupra imaginii pozitive a omului, ființă divină, creată de Dumnezeu după asemănarea sa [...], fie asupra imaginii negative, a păcătosului, mereu pe punctul de a cădea în ispită, de a se lepăda de Dumnezeu [...]” (Le Goff 1999, 8). Această dihotomie este prezentă în toate aspectele modelului metaforic menționat (*schema cărării*). Conform acestuia, rezultă două feluri de *cărări* și două tipuri de *călători*. Urmând prima cărare/calea cea bună, călătorul duce o viață morală, adică face o călătorie pe Calea lui Dumnezeu. În modelul religios al Bibliei, adaugă Jakel (Jakel 2002, 65), singura cale bună este *Calea lui Dumnezeu*.

Care este *calea/cărarea* pe care Duoda o recomandă fiului său și cititorilor virtuali ai cărții? Se suprapune aceasta în totalitate *schemei cărării* din versiunea religioasă sau sunt prezente în modelul metaforic identificat în text și elemente caracteristice versiunii profane a schemei, de pildă, distanța traversată conceptualizată ca *progres*, țelurile conceptualizate ca *destinații*, mijloacele pentru atingerea țelurilor conceptualizate ca *rute/drumuri/căi* etc.? Încă o dată, trebuie spus că în versiunea religioasă etapele, reperatele fizice sau alte puncte importante de-a lungul *căii*, lipsesc. Mai exact, în *călătoria religioasă*, nu există destinații intermediare, ci doar un țel final asupra căruia se concentrează întregul model: (veșnica) viață în Dumnezeu.

Începem cu un fragment din care selectăm un prim element, *iter*, care, în *modelul călătoriei*, corespunde *sursei* mișcării/punctului de plecare: „In sacrificio igitur divinae laudis, fit in Ihesu iter ostensionis, quia dum per psalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit per quam ad Ihesum veniamus.”⁵ (*Liber Manualis*, 232) Cred că *iter* „drumul” conceptualizează *alegerea* (bună sau rea) pe care călătorul o face înainte de a porni „pe cale” (PATH), *punctul de plecare* al unei călătorii bune sau al uneia rele.

textului latin în limba română îmi aparține, folosind ediția Dhuoda, *Handbook for her Warrior Son*, editată și tradusă de Marcelle Thiébaux, Cambridge University Press, 1998.

⁴ Cf. Lakoff (1987, 275ff.) and Johnson (1987, 113ff.) apud Jakel, *lucr. cit.*, p. 24.

⁵ „Așadar, în jertfa laudei dumnezeiești se află/este *drumul* dezvăluirii întru Isus, fiindcă, în vreme ce căința noastră se revărsă prin psalmodie, nouă ni se arată în inimă calea/mijlocul pe care venim spre Isus.”

În rândurile : „...hunc psalmum decanta: *Beati immaculati in via*⁶. Et licet ad obitum vitae tuae huius psalmi virtutem contempleris ac scruteris, nunquam perfecte illum, ut puto, intelligere potes. In quo nullus versus est ubi non sit vel *via Dei*, vel lex, vel mandata seu praeceptum Dei, vel verba, aut iustificationes, vel iudicia, aut sermones Dei descripti.”⁷ (*Liber Manualis*, 236), după citatul biblic, Duoda punctează ferm că aceasta este *calea* (PATH) pe care Wilhelm trebuie să o caute – „*calea lui Dumnezeu* sau legea, poruncile sau învățăturile Lui, cuvintele sau faptele de dreptate, judecățile sau spusele Lui”. Metaforă ontologică, întrucât *calea* înseamnă – reiau – legea, poruncile, învățăturile, cuvintele, faptele de dreptate, judecățile și spusele lui Dumnezeu, *via Dei* conceptualizează viața morală.

Aceeași corespondență este perceptibilă în pasajul în care, preocupată să stabilească o schemă bazată pe cutumă, Duoda îndeamnă neobosit: „...ora et dic: ... Miserere mei et concede ut ambulem *in viis* atque iustificationibus *tuis*.”⁸ (*Liber Manualis*, 78) Duoda nu îngăduie loc de interpretare atunci când își îndeamnă fiul la constantă rugăciune și când stăruie asupra îndatoririi lui Wilhem de a păstra neîntrerupt în minte că datorează totul lui Dumnezeu și de a-L chema neconținut în ajutor: *ambulare in viis tuis* („a umbla pe Căile Tale”) reprezintă alegerea *căii/vieții* morale, una singură fiind aceasta – *Calea* lui Dumnezeu.

Trăsătura definitorie a Căii lui Dumnezeu (cf. Jakel 2002, 27) o reprezintă aspectul *drept* al acesteia, iar Duoda nu-l omite, ci-l precizează chiar în epigramă: „*Quanquam ignara, ad te perquiro sensum, / Ut tua capax placita perquiram. / Praesens et futurum tempus curram aptum.*”⁹ (*Liber Manualis*, 42) „A urma *calea cea dreaptă*” (*currere aptum*) nu înseamnă a urma o cale potrivită sau bună, ci a urma *Calea* fixată prin Lege, *Calea bine-întocmită* care este una singură.

Mai mult, aspectul *drept* al cărării reprezintă o condiție vitală în existența lumească și, aici Duoda specifică limpede contextul în care acesta devine indispensabil: „*Si in prosperis atque in adversis recto gradieris tramite, eo tamen tenore ut nec in adversis deiciaris...*”¹⁰ (*Liber Manualis*, 136) La fel, în fragmentul următor, prin expresia *via iusta*, Duoda indică ferm linia *directoare* în circumstanța dată: „*Quod si irascaris, noli in ipsa peccare, ne irascatur tibi mitissimus Deus et, quod absit, irascendo a via oberres iusta.*”¹¹ (*Liber Manualis*, 148).

Conform schemei din versiunea religioasă a călătoriei, o *cale dreaptă* presupune existența unui anume țel (GOAL). Acesta este decelabil ca punct final al călătoriei: „et

⁶ Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în/pe legea/*calea* Domnului. (Ps., 118.1)

⁷ „...recită acest psalm: *Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în legea/calea Domnului*. Deși poți cugeta și cerceta înțelesul acestui psalm până la sfârșitul vieții tale, nu vei putea niciodată, după cum socotesc eu, să-l înțelegi pe deplin. În acesta nu există nici un vers în care să nu fie descrisă *calea lui Dumnezeu* sau legea, poruncile sau învățăturile Lui, cuvintele sau faptele de dreptate, judecățile sau spusele Lui.”

⁸ „Îngăduie-mi să umblu *pe căile Tale* întru dreptatea Ta.”

⁹ „Deși sunt neștiutoare, îți cer înțelepciune./Urmărind cele plăcute Ție, să fiu în stare/Să urmez, acum și mai departe, *calea cea dreaptă*(epigrama).”

¹⁰ „Dacă vei păși *pe drum de-a dreptul*, în bunăstare și în restriște, fără întrerupere, ca să nu fii azvârlit în primejdie...”

¹¹ „Dacă te vei lăsa pradă mâniei, să nu păcătuiești în mânie, ca nu cumva preaîndurătorul Dumnezeu să abată mânia asupra ta și, – să nu se întâmple aceasta, – ca în caz că te mâni, să te abați de la *calea dreaptă*.”

*post expletum huius vitae cursum, polum faciat cum sanctis introiri laetantes.*¹² (*Liber Manualis*, 116), însă, un punct final al acestei vieți, *huius vitae*, Calea lui Dumnezeu neavând sfârșit, ci veșnică fiind. Astfel, calea vieții, adevărata cale a vieții devine calea spre viață: „*Per semitas namque veritatis die noctuque pergens, vitam in pace dignissimam finivit.* (*Liber Manualis*, 146). *Noapte și zi, a urmat cărările adevărului și și-a sfârșit în pace o preavrednică viață.* (4, 7).

Încălcare poruncilor lui Dumnezeu este conceptualizată ca un fel de rătăcire, de abatere de la *via veritatis*, adică de la Calea lui Dumnezeu: „*Eos namque quos errare conspexeris, in viam, ut vales, reduc veritatis...*”¹³ (*Liber Manualis*, 160). Abaterea de la Calea lui Dumnezeu nu constituie un fapt ireversibil, revenirea pe calea cea bună, a *adevărului*, fiind conceptualizată metaforic ca pocăință, în fragmentul citat.

În structura dihotomică a modelului călătoriei, în certă opoziție cu Calea lui Dumnezeu se află calea cea rea. Cei care aleg să urmeze calea lui Dumnezeu, au datoria să se ferească de cealaltă cale (calea imorală) și de *călătorii*, conceptualizare a celor răi – care au ales (SOURCE) să o străbată. Bine delimitată de către autoarea manualului, *calea cea rea* este presărată de primejdii, de obstacole perfide (*scandala* atque *ofendicula*): „*Tui tamen est a me directa perceptio, ut malos, improbos, pigrosque arque superbos execrandum et fugiendum et abominabiles in animo per omnia vitandum. Quare? Quia funes, velut muscipula, ad decipiendum tendunt et iuxta iter scandala atque offendicula, ut praecipites corruant...*”¹⁴ (*Liber Manualis*, 128). Este detectabil, în textul citat, un fel de contact indirect între *călătorii* buni și cei răi, ultimii încercând, prin tot felul de mijloace, să-i abată pe cei buni de la calea lor.

Că, după cum există două feluri de cărări, tot astfel, două feluri de *călători*, a rezultat clar din fragmentul de mai înainte, dar cele două alternative oferite de modelul călătoriei sunt identificabile și într-un pasaj metaforic, mai mult decât elocvent: „*Genera sunt avium quae in modulatione carminis luctum per cantum emittere consuescunt. Quid aliud innuitur, nisi quod unusquisque mortalium currentium vias duplum lamentum de corde emittere debet...*”¹⁵ (*Liber Manualis*, 164) – *currere vias* desemnând cele două căi, cea bună și cea rea, cea morală și cea imorală.

Mai departe, este specificat *bunul călător*, conceptualizare în modelul călătoriei, a celui care duce o viață morală: „*Pro iter agentibus, ut prosperum et congruum iter illis tribuat Deus*”¹⁶ (*Liber Manualis*, 198) (*iter* „drum, mers, călătorie”). Cu îngăduința lui Dumnezeu, *iter* – drumul, conceptualizare a vieții ca întreg – va fi unul prielnic/*prosper* și potrivit/*congruus*, cele două atribute fiind folosite pentru a-i augmenta esența.

Cei care au ales/aleg să călătorească pe Calea lui Dumnezeu, au avut sau vor avea parte de *cursus felix*, așa cum reiese din versurile epigramei aflate la începutul

¹² „Și după ce cursul acestei vieți s-a încheiat, să te aducă Dumnezeu bucuros cu sfinții în rai.”

¹³ „Când îi vei vedea pe cei care *rătăcesc*, readu-i, dacă poți, pe *calea adevărului*”.

¹⁴ „Totuși, îți adresez o povață ca tu să blestemi și să fugi de cei răi, de nelegiuți, de trândavi și de trufași, să te ferești, cu orice chip, de cei hidoși la suflet. De ce? Fiindcă-și întind plasele ca pe niște curse de șoareci pentru a înșela și nu se opresc niciodată din a pregăti *opreliști* și *stavile* de-a lungul *drumului*/călătoriei astfel că ei înșiși cad cu capul înainte și îi fac pe alții să pățească la fel.”

¹⁵ „Sunt specii de păsări care, în timpul cântării, în linia melodică, au obiceiul să exprime jalea. Ce altceva arată asta, dacă nu că fiecare dintre noi, muritorii (care străbatem cărările), în cursul vieții trebuie să scoatem din inima noastră, o îndoită tânguire?”

¹⁶ „Pentru cei ce sunt călători, să le îngăduie Dumnezeu o călătorie prielnică și potrivită/așa cum se cuvine.”

cărții, mai exact din cuprinsul urării pe care Duoda o adresează primului său născut și destinatarului principal al manualului: „Jubilet iocundus *cursu felici* / Pergat cum virtute fulgens ad supra”¹⁷ (*Liber Manualis*, 44). Sintagmă convențională, adânc înrădăcinată în uzul comunității lingvistice, ca de altfel și metafora conceptuală pe care expresia lingvistică selectată o ilustrează, *cursus felix* desemnează *distanța traversată* în călătorie, evident o metaforă pentru parcursul vieții înseși. Un argument pe care îl aduc din perspectivă lingvistică constă în aceea că pentru expresia *cursus felix* sau pentru variante ale acesteia aflate în cuprinsul textului, opțiunea de traducere poate fi, fără a forța nota, „viață fericită”. Pasajul citat arată că cel care alege *cursus felix*, Calea lui Dumnezeu, este *iocundus*, o conceptualizare a trăsăturii omului moral și pios care străbătând-o, trăiește o experiență plăcută.

Cu o frecvență semnificativă în cuprinsul textului, metafora lingvistică *cursus felix* conține o trăsătură inseparabilă, *fericirea*, trăsătură care aparține doar căii morale. Selectăm fragmentele în care este prezentă: „Inter parentem etenim atque propinquos paresque et fideles amicos ita agere studeas, orton, ut absque seniorum infidelitatis obprobrio, cum studio actionum omni operis boni, digne at elegantius laudabiliter *cursu vivere possi felici*.”¹⁸ (*Liber Manualis*, 108).

Prezența sintagmei în cazul ablativ (*cursu felici*) pe lângă verbul *vivere* (nu ca obiect direct al verbului, fapt care ar fi reclamat eventuala traducere a lui *cursus* prin „cursă”) constituie încă un argument că sursa imagistică o reprezintă *călătoria* („a putea să trăiești într-o *călătorie* /*viață fericită*”).

În exemplele următoare, Duoda folosește metafora *viața e o călătorie*: „Quas in praesenti saeculo commorantes, in Deum florentes vigentesque et semper ad summum tendentes prudentiores fide et mente incessanter gesserunt, et *cursu felici*, verbis et factis opere compleverunt digno, nobis, ut perquirentes faciamus in exemplum per omnia dimiserunt.”¹⁹ (*Liber Manualis*, 130)

„Etenim beatus apostolus Petrus, cum in passione gloriosa sua *cursum consumasset felicem*...”²⁰ (*Liber Manualis*, 134) Este expresia „*cursum consumasset felicem*” despre o călătorie prielnică pe care a făcut-o apostolul Pavel? În mod cert, nu. Deși *viața* nu este menționată deloc în fragment, *călătoria* ca metaforă pentru *viață* este constant folosită în textul Duodei, iar exemplul de mai înainte o dovedește.

Autoarea angajează în structura expresiei un alt termen din domeniul călătoriei, *peragrans*: „Licet iuventus tua florida virgis/quadrans quaternis computaris in annis / Senioribus teneris membris gradatim / *Cursu peragrans*.”²¹ (*Liber Manualis*, 222)

¹⁷ „În veselie să se bucare de o *călătorie* (o *viață*) *fericită* /Să tindă spre culmi, strălucind cu virtute.”

¹⁸ „Printre cei de-un neam [cu tine] și printre însoțitorii apropiați și egali ție, printre prietenii credincioși, te îndemn să te străduiești pentru a acționa astfel încât să nu-ți atragi oprobiul de necredincioșie din partea seniorilor, ci, cu răvnă caută orice chip al binelui pentru a putea avea parte de o *călătorie* (*viață*) *fericită*, într-un mod vrednic de laudă, demn și mai desăvârșit.”

¹⁹ „În această lume, stăruind în virtuți, înflorind și oțelindu-se întru Dumnezeu, tinzând întotdeauna către culmi, înțelepți în credință și în gând, într-o *fericită* călătorie (*viață*), neconținut au îndeplinit și cu destoinicie au împlinit, prin vorbă și prin faptă, o vrednică lucrare, ne-au dat nouă pildă, pentru ca urmându-o, s-o împlinim în toate.”

²⁰ „Sfântul apostol Petru, când a împlinit/încheiat *fericita sa călătorie* (*viață*) în glorioasa lui suferință... (4, 4).”

²¹ „tineretea ta este o crenguță înflorită care măsoară în ani de patru ori câte patru, mădularele tale fragede pășind în *călătorie*/*viață* cu seniorii...”

Așa cum am menționat la începutul lucrării, conceptualizarea mijloacelor pentru a atinge anumite scopuri ca *route* – unul dintre aspectele prezente în schema călătoriei din versiunea profană – nu fac parte din varianta religioasă. În textul Duodei, identificăm un element care lipsește din modelul versiunii religioase, mai precis, *mijlocul* prin care se accede spre țel (acesta fiind deja conceptualizat în text, ca viața veșnică – *coeles patria*): „Ipsi sunt *via* per quorum praedicationis exemplum, *ad coelestem* cum studio operis boni fiducialiter tendimus *patriam*.”²² (*Liber Manualis*, 118)

Cu toate că modelul literar pe care Duoda îl urmează este unul tradițional, al cărților de sfaturi, în cuprinsul cărora abundă învățămintele și citatele din Scriptură, autoarea transcende tiparul, rezultatul fiind un gen mixt de autobiografie epistolară, meditație religioasă și genealogie. Oricine este chemat să călătorească pe Calea lui Dumnezeu, totuși acea cale este una profund personală, Duoda reușind, cu voie sau fără voie, să depășească în *Liber Manualis* paravanul formelor literare și să surprindă realitățile sociale subiacente cărora le slujesc drept metafore.

Bibliografie

- Jäkel, O. 2002. *Hypotheses Revisited: The Cognitive Theory of Metaphor Applied to Religious Texts* on www.metaphorik.de 02/2002 - Jäkel, *Cognitive Theory of Metaphor Applied to Religious Texts*
- Kövecses, Z. 2010. *Metaphor: A practical introduction*. Second edition. Oxford: Oxford University Press.
- Kovecses, Z. 2005. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511614408>
- Lakoff, George, Johnson, Mark. 1985. *Les métaphores dans la vie quotidienne*. Paris: Les Editions de Minuit.
- Lakoff, George, Turner, Mark. 1989. *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago–London: The University of Chicago Press.
- Le Goff, Jacques. 2005. *Evul Mediu și nașterea Europei*. Traducere de Giuliano Sfichi și Marius Roman. Cuvânt înainte de Jacques Le Goff. Polirom.
- Le Goff, Jacques. 1999. *Omul medieval*. Traducere de Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru. Postfață de Alexandru-Florin Platon. Polirom.
- Müller, Cornelia. 2008. *Metaphors Dead an Alive, Sleeping and Walking. A Dynamic View*. Chicago–London: University of Chicago Press.

²² „Ei sunt *calea* prin pilda predicilor cărora noi putem să aflăm cu încredere *patria noastră cerească* prin faptele noastre bune.”